

СИЛА - ПОРЯДОК - ДОБРОБУТ

Нащадки СВЯТОСЛАВА

ВИДАННЯ СУМСЬКОЇ КРАЙОВОЇ УНА-УНСО №5 /жовтень/2007 р.Б.

ОЧІКУВАННЯ ОСТАННЬОГО БОЮ

Свята Покрова. Цього дня українці вшановують пам'ять людей, які зі зброєю в руках захищали рідну землю, боролися за незалежність України. Вже стало традицією саме на свято Покрови вшановувати пам'ять козаків, січових стрільців, в тому числі – борців ОУН-УПА. Не сумніваюся, що й цього року, зокрема в Києві, з цієї нагоди відбудуться масові заходи, а одним з центральних гасел стане: «ОУН-УПА – державне визнання!».

На жаль, відзначення цього свята в столиці дедалі більше асоціюється з справжніми боями УПА, а ніж з християнським звичаєм віддавати належне людям, яких уже немає поруч з нами, або ж які досягли поважного віку. Зокрема, минулого й позаминулого року Хрещатик, Майдан Незалежності, центральні вулиці Києва стали ареною жорсткого суспільного протистояння між прихильниками та опонентами ідеї державного визнання боротьби ОУН-УПА.

Що буде цього року? Наскільки влада і політичні сили країни спроможні сьогодні гідно відзначити свято Покрови?

Думаю, що для ветеранів ОУН-УПА та їх нинішніх ідейних спадкоємців ці запитання – риторичні. Якщо не брати до уваги відомі укази Президента України Віктора Ющенка, які, в основному, зобов'язують Уряд здебільшого «сприяти» об'єктивному інформуванню населення про історію національно-визвольного руху та його ж укази, що повним обсягом так і не виконані, про відзначення столітніх ювілеїв визначного члена ОУН О.Ольжича та головного командира УПА Романа Шухевича, то можна констатувати, що питання ОУН і УПА залишається не вирішеним, болючим та резонансним.

(закінчення на 2-ій стор.)

Українці дуже люблять співати про людей, які зі зброєю в руках воювали за Україну, але не шанують людей, які зі зброєю в руках воювали за Україну.

ОЧІКУВАННЯ ОСТАННЬОГО БОЮ

(початок на 1-ій стор.)

Більше того, напередодні Покрови астросфера щодо вирішення цього питання значно погіршилася. Цього разу «масла у вогонь» підлили комуністи та міська влада Сімферополя. З ініціативи КПУ та проросійської організації «Родіна» в червні сімферопольськими можновладцями було схвалено безпрецедентне за своїм нахабством рішення про встановлення так званого пам'ятника «Постріл у спину», який мав би символізувати «жертви бойовиків ОУН-УПА». А вже у вересні комуністи оголосили про «урочисте відкриття пам'ятника радянським мирним громадянам, що загинули від рук бандитів з ОУН-УПА».

Зважаючи на те, що «пам'ятник» встановлено у Сімферополі, більшість мешканців якого не мають жодного відношення до національно-визвольного руху періоду Другої світової війни, оскільки діяльність ОУН і УПА в основному зосереджувалася на Галичині, Закарпатті, Буковині (*й Великій Україні - ред.*), є всі підстави вважати, що акція кримських комуністів та сімферопольської влади є спланованою провокацією, яка вже викликала негативну суспільну реакцію та може мати непередбачувані наслідки.

До речі, злочасний «пам'ятник» змонтовано неподалік скверу імені Петра Григоренка, відомого правозахисника, який захищав права та свободи українців, які стали жертвами комуністичного терору, і серед яких, як відомо, було чимало українських націоналістів. Це лише підтверджує провокативний характер рішення місцевої влади та демонструє цинізм організаторів та реалізаторів ідеї такого «пам'ятника».

Можна лише здогадуватися про почуття, що сьогодні вирують у душах комбатантів УПА, які на шістнадцятому році існування України як незалежної держави дізналися про такий «пам'ятник». Але, здається, їм до цього не звикати.

У даній ситуації важливою є постава основних політичних сил, можливо, не стільки до факту кримської авантюри, оскільки цим би мала зацікавитися Генеральна прокуратура, як до проблеми, яку рано чи пізно таки доведеться розв'язувати у парламенті.

У цьому зв'язку мала б бути промовистою реакція на виклик комуністів у Криму національно-демократичних сил. На перший погляд, різко мала б реагувати «Наша Україна – Народна Самооборона» як пропрезидентська сила. Однак усе обійшлося

заявою-протестом Християнсько-Демократичного Союзу, партії, що входить до складу «НУ-НС» та різким коментарем одного з лідерів УНП Степана Хмари, який закликав «притягти до відповідальності осіб, причетних до відкриття в Сімферополі антиукраїнського пам'ятника, спорудженого коштом КПУ та російських комуністів».

Якщо перші особи «НУ-НС» не вважають за необхідне чітко висловитися щодо цього питання, то Юлія Тимошенко як лідер однойменної політичної сили більш комунікабельна. Коментуючи в Керчі на прохання журналістів встановлення «пам'ятника» в Сімферополі, вона заявила, що «українцям необхідно жити сьогоднішнім днем, слід шукати місця дотику й необхідно як можна менше піднімати питання, які руйнують єдність та сприяють протистоянню серед населення країни». Лідер БЮТ також запевнила, «що не зробить жодного кроку, який викликає агресію, розколи, різні протистояння». Як кажуть, про все і про ніщо.

Очевидно, що така безхребетність у питанні кримського «пам'ятника», а отже державного визнання ОУН-УПА зумовлена передусім існуючою політичною кон'юктурою. І це можна було б зрозуміти і навіть виправдати, якби не йшлося про святе: кров українських героїв, яку вони проливали в боротьбі за незалежність своєї Батьківщини.

Традиційно проти встановлення пам'ятника «жертвам ОУН-УПА» різко протестують лише українські націоналістичні партії та організації. Протестують і готуються до Покрови...

Тим часом життя бере своє. Нещодавно в селі Крихівці, що на Івано-Франківщині, відкрито спільний меморіал загиблим радянським солдатам та воїнам УПА. Пам'ятник з двома меморіальними дошками тамтешні мешканці назвали «Борцям за волю України». З цього приводу крихівський сільський голова Василь Владин сказав: «Я закликаю всіх жителів України до об'єднання. Не робімо собі, як то кажуть, самі межі собою ворогів. Збудувати державу можна лише об'єднавшись. Так склалося що батька забрали в 40-му році до лав Радянської армії, а два інші брати – пішли воювати в УПА. Але пройшли роки і вони зійшлися. І ніхто не ворогував. Вони з розумінням віднесли до минулого. Адже ми усі носимо в серці одне прізвище – Україна».

Очевидно, що це зворушливий факт, який аж ніяк не йде в порівняння з тим, що зроблено комуністами в Сімферополі. Але й він не тамає душевної болі колишніх вояків УПА, які продовжують перебувати в очікуванні останнього бою, тепер уже за відновлення історичної та національної справедливості.

Богдан ЧЕРВАК

ЗАСТУПНИКОМ СТЕПАНА БАНДЕРИ БУВ ЗЕМЛЯК ПЕТРА КАЛНИШЕВСЬКОГО

За незалежну державу оунівці Сумщини гинули, як і по всій Україні

Документи — як люди. Вони народжуються і гинуть, страждають від репресій та війн, їх можуть кинути у забуття або зробити відомими. Як і люди, вони можуть бути правдивими і фальшивими, безпристрасними і водночас емоційними. Відмінність — вони здатні жити значно довше, ніж люди, а відтак нести в собі пам'ять про тих, кого вже давно немає на цій землі — лише в архівах...

У Державному архіві Сумщини сьогодні працюють десятки штатних фахівців та сотні дослідників, які продовжують робити відкриття, знімаючи з історії гриф «таємно». Лише одну сторінку таких досліджень, проведених директором архіву Геннадієм Івануценком, ми відкриємо сьогодні. Сторінку, яка заперечує довго нав'язуване твердження, що український націоналізм — явище виключно західноукраїнське.

У ніч на 20 лютого

Трагічна ніч сорок третього була морозною. Те, що коїлося на Суджанській вулиці, тепер — вулиці Горького, робилося приховано. Але як часто залишаються свідки прихованих подій! Того разу ними стали дівчатка, одну з яких, сумчанку Нелю Феденченко, знайшов дослідник.

«Нас розбудили постріли. Виглянувши у вікно, ми побачили, що з тюрми німці виводять групи в'язнів, чоловік з 20-30, і заштовхують прикладами в погребі. В однієї жінки вирвали з рук дитину та кинули вниз. Раптом з погреба, вже переповненого людьми, вибігли двоє приречених і кинулися в різні боки: один до вокзалу, а інший прямо під наші вікна. Тут його і наздогнала гестапівська куля. До вбитого підбігли двоє поліцаїв і з лайкою потягли за ноги до в'язниці... Ми жили тоді на Суджанській, якраз навпроти в'язниці. З вікон квартири її було добре видно, особливо центральний вхід і територію, де були овочесховища. Вдень, коли проходили мимо, чули з вікон стогін та крики. В ту ніч, 20 лютого, ми з сестрою не спали вже до ранку. Бачили, як поліцаї з білими пов'язками на руках кидали в погріб гранати. На світанку підкотили цистерну й стали лити в погріб пальне. Стався вибух величезної сили. Поліція вибуховою хвилею відкинуло на кілька метрів. Ми з Галинкою зраділи, що хоч одного нелюда досягла кара, але даремно. Оговтався... Став відповзати вбік...»

Вражена побаченням, Неля довго намагалася дізнатися докладніше про правду тієї ночі, надати гласності побаченому. Писала, виступала на зборах ветеранів. Та — як у прірву. Про подію 20 лютого говорити не бажали. А у вісімдесяті зруйнували саму в'язницю, те місце залили асфальтом. Своєрідною вийшла братська могила...

Документи держархіву також зберегли дані про розстріл та спалення людей у дворі в'язниці: *«У лютому місяці 1943 р., відступаючи з міста Суми, німці зігнали всіх арештованих з тюрми в ями двох овочесховищ... у кількості 650 осіб, заперли двері овочесховищ, відкрили повітряні отвори та почали кидати туди ручні гранати, потім вилили в ці ж отвори гарячу рідину та підпалили, в результаті чого всі люди, які знаходилися там, згоріли живцем. Серед згорілих були такі мешканці м. Суми: фельдшер 2-ї міської поліклініки Долгополов, фельдшер залізничної станції Суми Гузик, директор школи №18 Саленко, учитель однієї зі шкіл Сапун та інші...»*

Семен Сапун та інші

Як дізнався Геннадій Івануценко, в час німецької окупації директор місцевої приватної гімназії Семен Семенович Сапун керував Сумською організацією ОУН (Організація Українських Націоналістів). Діяла вона під прикриттям «Просвіти».

До війни Семен Сапун був учителем фізики четвертої сумської школи. 1938 року за членство в Спілці визволення України його репресували. Ті, хто знав учителя, пригадують, що людиною він був надзвичайно чесною і порядною.

З початком німецької окупації Семену Семеновичу вдається організувати «Просвіту». Під її опікою почали діяти школа перекладачів, українська гімназія, школа художньої вишивки. Саме в школі перекладачів, що розташовувалася в будинку на Червоній (тоді Українській) площі, відбувалася підготовка підпільників ОУН. Сапун влаштовував їх на роботу як викладачів. *«Так, наприклад, за документами школи художньої вишивки, — розповідає Геннадій Івануценко, — її штат складався з 46 осіб. Фактично, як згадують колишні учні, викладачів працювало три-чотири. Решта тільки значилися на папері. Так само було і з школою перекладачів. Часто в її приміщенні збиралося багато людей. Обговорювалися плани діяльності, готувалися листівки...»*

Ті, хто отримав відповідну підготовку, за наказом Проводу відряджалися в райони області з завданням організувати підпільні осередки. І осередки з'являються. Ідеї державництва підтримує передусім інтелігенція. Так, у Краснопіллі оунівцями стають учителі Чепурний та Волхов. Вони поширюють видання «Україна в боротьбі», «За самостійну Україну», інші. Затримані німцями, обидва потрапили до сумської тюрми і доля їхня досі невідома.

На Роменщині організацією оунівського підпілля займався «Остап». Справжнє ім'я цієї людини лишилось невідомим. Але про його справи розповіли очевидці. Уродженець Салогубівки Роменського району Володимир Мазур пригадував, що підпільники збиралися в роменському клубі залізничників. Активними учасниками групи були також молоді поети Леонід Полтава та Михайло Чигирин.

(закінчення на 4-ій стор.)

«Україна для мене така велична, що я і вдруге не завагаюсь померти за неї»

Семен САПУН, провідник Організації Українських Націоналістів на Сумщині

«Їхні долі схожі на долі двох мільйонів українців. Опинившись у ті роки між гітлерівським та сталінським тоталітарними режимами, вони були позбавлені права на Батьківщину, — розповідає Геннадій Івануценко. — Обох пізніше вивезли з України як оstarбайтерів. Чигирин загинув у Білостоці під час нальоту союзної авіації. Його невелика поетична спадщина, створена в окупованих Ромнах, ще чекає на дослідників. Леонід Полтава, уродженець села Вовківці Роменського району, ще до війни скуштував сталінської баланди. У повоєнні роки став відомим поетом українського зарубіжжя, редактором кількох видань. Окремі його твори сьогодні перевидані в Україні. Сам Володимир Мазур, опинившись на Заході, після війни стає заступником голови Проводу ОУН. Важко нам, вихованим на міфі про винятково галицьке походження українського націоналізму, уявити, що заступником Степана Бандери був уродженець Роменщини, але це саме так».

Нагадаємо, саме на Роменщині, в селі Пустовійтівка, народився останній гетьман Війська Запорозького Петро Калнишевський.

Членів націоналістичного руху на Сумщині було далеко не одиниці. У Лебединському районі лише актив ОУН, як свідчать документи архіву, налічував близько п'ятдесяти осіб. У цьому районі в селі Лифине одну з кривок Української Повстанської Армії знищували вже енкаведисти у голодному сорок сьомому. В інших районах, зручних для партизанської війни — Кролевецькому, Конотопському, Шосткинському — існували не лише боївки, а цілі загони УПА. Вони боролися за самостійну Українську державу проти фашистів, а після, аж до сорок восьмого — проти радянської влади.

Антиукраїнська естафета

Накази та розпорядження сумським націоналістам приходили з Києва, від провідника ОУН на східних землях Дмитра Мирона — «Орлика», якого гестапівці розстріляють на східцях київського театру. Сумських бандерівців теж чекає сумний фінал. І вже тоді, в роки війни, помітна ота тоталітарна солідарність слуг Гітлера й Сталіна проти націоналістів.

Уривок з донесення гестапо німецького військового коменданта м. Суми від 12 грудня 1942 року: «Рух опору української інтелігенції стає все більш агресивним. СД розкрило нитки аж до Києва, до центру руху Бандери. Дотепер арештовано обласного провідника Сапуна, двох районних провідників та 38 членів ОУН. Керівники школи перекладачів організують мережу ОУН (рух Бандери) і добирають підходящих людей, яких потім представляють як осіб, достойних довіри німецької влади... Театральні групи

ведуть нелегальну пропаганду. Їхню діяльність і розмови важко проконтролювати. Згідно з деякими чутками, ОУН має намір створити в Конотопі фабрику боєприпасів. Центр ОУН є у Києві. Організацію побудовано за "круглим принципом". Зовнішнє коло помітно піддає себе небезпеці, а ядро схопити неможливо».

Як свідчать документи, видав Семена Сапуна та його друзів фашистам агент НКВС, залишений для служби в поліції. Начальник Краснопільської поліції — одночасно й командир партизанського загону! — Барановський здав гітлерівцям тамтешніх патріотів на чолі з Гаврилом Мірошниченком. Остання записка Гаврила з в'язниці до рідних датована 19 лютого 1943 року. Дати, як бачимо, збігаються. Це було напередодні страти.

Про свої «подвиги» агенти, так само, як і німці, певно ж, звітують начальству. Бо саме в той час старший помічник начальника політичного відділу Центрального штабу партизанського руху полковник Конкін засвідчував: «Протягом трьох місяців ідуть арешти німцями членів ОУН. Арештовано до 3000 осіб. З них у Сумській області 280 чоловік. Серед арештованих багато вчителів. У Сумській області арештовані керівники ОУН: заступник Сумського бургомістра Седененко, бургомістр Краснопільського району Мірошниченко — колишній головний бухгалтер Краснопільського млина, головний інспектор школи — Сасунін, Погляділов і Сонуля...»

Репресії гітлерівців проти ОУН не знищили всієї підпільної мережі на Сумщині — після 1943 року справою виявлення учілих учасників підпілля займалися радянські слідчі органи. Режисер Сумського театру оунівець Шовкун-Дунайський був заарештований 29 вересня 1945 року органами НКВС, засуджений на п'ятнадцять років таборів і після звільнення у 1954 році помер на поселенні у Ташкенті.

Енкаведисти виявляли і решту — шляхом провокацій. Розповідає Геннадій Івануценко: «Органи НКВС ще у 1943—1944 роках активізували створення на східній Україні провокативної мережі «лже-ОУН». Це дало їм, з одного боку,

можливість виявити старих членів та співчуваючих, які залишились невикритими радянськими спецслужбами. З іншого боку — викривати «свіжий» націоналістичний елемент, втягуючи його в «організацію». Пізніше цих людей або вбивали, або використовувати для агентурної розробки. Було встановлено нагляд і за родиною Семена Сапуна. Всі роки над нею висіло тавро ворогів народу. Дружину замучили постійними допитами, очними ставками, попри те, що чоловік її був розстріляний за антинацистську діяльність.

Хто знає про цих людей, їхні переконання, їхню боротьбу вже у новій Україні? Так само продовжують жити міфи, спотворюючи минуле, а в ньому — правду про тих, хто постраждав за Українську державу...

Алла ФЕДОРИНА
„Україна молода” №15 за 26.01.2006 р.

НА СУМЩИНІ УПА ВОЮВАЛА ДО 1948 РОКУ

Останні знахідки в архівах німецьких та радянських спецслужб та каральних органів свідчать про активні бойові дії підрозділів УПА на території Сумської області. Можливо, це пояснює низьку, порівняно з іншими областями Сходу, смертність під час голодомору 1947 року.

Останнім часом стають досяжними документи про діяльність ОУН та УПА на Сході України, які містять факти, вислови та судження, що виходять за рамки звичних кліше про „українсько-німецьких буржуазних націоналістів”. Ці документи призначались переважно для інформування вищестоящого начальства про наслідки оперативно-розшукової діяльності, або були листуванням органів МДБ та міліції з партійними органами. Частина цих документів – позасудові кримінальні справи управлінь Служби Безпеки України, які передані на зберігання до держархівів областей та матеріали архіву УМВС України в Сумській області.

На сьогодні бракує праць, які б розкривали регіональну специфіку українського руху опору та боротьбу з ним німецьких і радянських спецслужб, особливо в східних областях України. Врешті сама постановка питання про діяльність ОУН-УПА на сході України до останнього часу наштовхувалася на усталений міф про теорію і практику українського націоналізму, як типового західноукраїнського явища, особливо коли це стосувалося Сумської області - „колиски радянсько-партизанського руху”.

Висвітлення діяльності підпілля ОУН на території Сумщини на перших порах зводилося до діяльності похідних груп у 1941 році. Однак, останні знахідки в Держархіві Сумської області (далі - ДАСО) свідчать, що Провід ОУН скористався з подій вересня 1939 року для розбудови своєї сітки на Сході. Ілюстрацією цього є довоєнні справи НКВС, які свідчать про перебування на Сумщині активістів ОУН ще перед німецько - радянською війною.

Є серед документів ДАСО й інші повідомлення про перебування кур`ерів від ОУН у Сумській області, а саме в Кролевецькому, Конотопському та інших районах. Одним з них міг бути Василь Падалко – хорунжий армії УНР, який емігрував до Польщі, потім до Чехословаччини, де закінчив Українську господарську академію в Подєбрадах. У 1922 та 1934 роках він нелегально приїздив до Києва, де давав розпорядження зв`язковим з с. Дубовичів теперішнього Кролевецького району, Конотопу, Кролевця і повертався за кордон. За словами осіб, які контактували з В.Падалкою і допитувались органами НКВС подібні підпільні організації існували на Білоцерківщині та Волині.

Третій раз зв`язковий приїздив до Конотопа влітку 1937 року. Характерно, що чекістські документи, повідомляючи про другий та третій його приїзд вже називали Василя Падалку одним з кур`ерів ОУН на сході України, тоді, як у 1922 році він фігурував просто як зв`язковий одного з

закордонних центрів. Якщо належність Падалки до ОУН підтвердиться, можна буде говорити про виявлення організаційних каналів, якими, як відомо, користувався Євген Коновалець для розбудови підпілля ще в 30-х роках.

Наступний масив документів, які розкривають особливості підпільної діяльності ОУН на Сумщині - це матеріали німецьких та радянських органів безпеки і стосуються вони періоду нацистської окупації території Сумської області в 1941-1943 рр.

Відомо, що на Сумщину було спрямовано кілька учасників похідних груп для допомоги місцевому підпіллю, а осередок ОУН у Сумах було закладено після загибелі в Миргороді Миколи Лемика восени 1941 року. Пізніше, для посилення осередку до Сум було скеровано підпільників з Вінниччини.

Протягом 1942 року підпільникам вдалося закласти кілька осередків у районах області. В Роменському районі організаційну роботу проводив „Остап” (справжнє ім.я не встановлено), який прибув з

Полтавщини. Невідомо, через які причини, але розв`язка наступила восени 1942 року.

Що стосується відомостей про

діяльність оунівського підпілля в районах Сумщини, то цю тему можна дослідити за листуванням радянських партійних органів. Так, секретар Конотопського міського КП/б/У Хижняк в доповідній записці першому секретарю Сумського обкому КП/б/У Іванову повідомляв, спираючись на оперативні дані спецслужб, що в період німецької окупації на території міста діяло два підпільних оунівських осередки: окружний і районний, керівники яких: Короленко-Таланчук, Судько, Школяренко після війни були взяті органами МДБ в агентурну розробку. Також начальник Лебединського райвідділу МДБ в інформації за квітень 1946 року повідомляв, що під час окупації в місті була організована „Просвіта”, а згодом мережа ОУН, один тільки актив якої налічував 50 чоловік.

На основі цих та інших повідомлень можна зробити кілька попередніх висновків стосовно діяльності підпілля ОУН на Сумщині періоду німецької окупації:

1. Перші підпільні осередки закладалися через утворення „Просвіт”, які деякий час були легальним прикриттям для ОУН.

2. Використовуючи участь у „Просвітах” представників місцевої інтелігенції, оунівці просувають на роботу до місцевого адміністративного апарату своїх представників.

3. Агенти радянських спецслужб, які, як відомо, також використовували адміністративний апарат, відслідковували діяльність українського підпілля і оперативно інформували своє керівництво.

(закінчення на 6-й стор.)

Слід зазначити, що виявлення підпільної мережі ОУН на Сумщині енкаведисти здійснювали шляхом різних провокацій. Вони ще у 1943 – 1944 рр. активізують створення на східній Україні провокативної мережі “ліже ОУН”. Це на їхню думку давало можливість, з одного боку, виявити давніх членів та співчуваючих, які мали зв’язки з ОУН і залишились невикритими радянськими спецслужбами; з іншого боку, виявляти націоналістичний елемент, втягуючи його в „організацію”, і пізніше позбавлятися від нього шляхом знищення, або використовувати для агентурної розробки. Таким чином, до речі, енкаведисти планували знищити Максима Рильського та Остапа Вишню, щоб звинуватити у цьому злочині українське підпілля. На щастя Служба Безпеки ОУН дізналася про цю провокацію і попередила письменників.

Згодом сталінськими спецслужбами було створено фіктивний провід ОУН на сході України та ряд регіональних осередків. Таким чином на 5 березня 1944 р. за повідомленням радянських органів безпеки на території Сумської області було виявлено чотири осередки ОУН, заарештовано 18 учасників і на двох оголошено розшук.

Останнім часом вдалося розшукати документи, які свідчать про те, як наші земляки брали участь у боротьбі УПА безпосередньо на території Сумщини. Серед цих груп на території Сумської області в завершальний період війни та в різний час після неї відомі такі групи:

- боївки братів Супрунів і братів Лузанів – Олександра та Івана (про них трохи далі).

- боївка “Дулі”, яка діяла на території Глухівського та Кroleвцького районів. Вона здійснювала успішні напади на колгоспи, сільради, використовуючи при цьому лісову місцевість. У травні 1946 р. під час засідання сільради с. Поділки, на якому обговорювався план поширення внутрішньої позики, партизани відкрили по активістах вогонь, убили секретаря парторганізації. Про це стало відомо Хрущову, який особисто контролював операцію проти повстанців..

- Зовсім невелика група УПА під керівництвом братів Семенових діяла на Глухівщині. Згодом вона поширила свою діяльність на Путівльський та Шалигінський райони. Відомо, що 30 травня 1947 р. відбулася остання бій цього осередку УПА із міліцією, який тривав понад 4 години. Частина бійців загинула, іншим вдалося вийти з оточення. Остаточно міліція ліквідувала цю групу лише ... восени 1948 р.

Найбільшого розголосу набула діяльність невеликої боївки УПА, яка оформилася в липні 1944 року на території Роменського та Недригайлівського районів. Її очолював уродженець с.Вовківців Роменського району Цуб Микола Іванович. Він мав постійний зв’язок з Головним Командуванням УПА, неодноразово їздив на Рівненщину, звідкіля привозив інструкції про плани наступних дій. Сама група була невеликою – всього 6 чоловік і складалася в основному з жителів сіл Вовківців та Погожі Криниці, терен яких являв собою основну базу повстанців. Інструктивні наради за участю симпатиків з місцевого населення проводились на хуторі Широкий Яр Роменського району. Завдання цього загону полягало в проведенні збройних акцій проти установ та представників радянської влади. При чому акцентувалася увага на тому, щоб знищувати тільки тих колгоспних активістів, які були відомі своїм жорстоким поведінням з мирним населенням. Під час експропріацій майна колгоспів повстанці вели роз’яснювальну роботу серед населення про мету своєї боротьби.

В ніч з 11 на 12 листопада 1944 року цим загоном було проведено напад на бригаду колгоспу ім. Будьонного (с. Вовківці), такий же наліт було здійснено 15-16 листопада в с. Погожа Криниця. Причому, як повідомляли своє начальство агенти НКВС: “все награбоване майно і продукти харчування бандою було роздано населенню, яке співчувало їй і надавало всіляку підтримку.”

Після вбивств кількох активістів Недригайлівський та Роменський райвідділи НКВС попросили допомоги з обласного центру. Було заведено агентурну справу “Автоматчики”. Оперативну групу ББ («борьба с бандитизмом» - рос.) по виявленню і знищенню загону УПА очолив підполковник держбезпеки Юсфін. Для агентурної діяльності Органи НКВС завербували одного жителя с.Вільшана Недригайлівського району, який став “учасником” загону. Крім того, колишній ватажок однієї з кримінальних банд, перевербований працівниками НКВС одержав агентурну кличку “Гром” і був закинутий в район дій загону Цуба.

В ніч з 12 на 13 грудня 1944 року повстанці ще розповсюджували листівки УПА в Погожій Криниці, Вовківцях і Коровинцях, не знаючи про те, що кожен їхній крок уже контролюється ворожою агентурою.

Коли “Гром”, повідомив про заплановані замах на місцевих партійних керівників – було здійснено операцію відділу ББ по знищенню загону Цуба. 19 грудня 1944 року під час бою в хуторі Широкий Яр Роменського району командир загинув, учасники були схоплені. В штаб-квартирі повстанців була захоплена зброя та 60 листівок Головного Командування УПА. Про подальшу долю арештованих вояків нічого не відомо.

З повідомлень Сумського обласного управління НКВС видно, що на боротьбу з українськими повстанськими загонами були кинуті значні сили каральних органів і партійного активу. Так, тільки в травні 1944 року було проведено 60 суцільних прочісування в населених пунктах та 6 лісових масивах площею в 58 кв. км., завербовано 677 агентів серед місцевого населення, у червні того ж року було організовано для тієї ж мети 18 оперативних бойових груп з числа комуністів, комсомольців, та колишніх радянських партизанів. В доповідній записці на ім’я наркома Внутрішніх Справ УРСР Рясного за жовтень 1944 року говорилося про те, що: “вся агентурна сітка, як по відділу ББ, так і по районах області була виключно скерована на викриття контрреволюційного націоналістичного підпілля”.

В секретних донесеннях Конотопського міського відділу МГБ Конотопському райкому КП(б)У за березень 1948 року повідомлялося, що “На території Конотопського і Кroleвцького районів продовжителінею врятувала терористическая банда УПА, основным кублом этой банды являлось с.Озаричи, так как в селе Озаричи проживали и скрывались главари банды УПА, братья Лузаны”. З іншого документу відомо, що брати Лузани: Олександр та Іван, у березні 1948 року на чолі свого загону здійснювали напади на партійні та радянські установи, розташовані в Конотопському і Кroleвцькому районах Сумської області та Коропському районі Чернігівської області. Інше повідомлення доносить, що в селі Попівка, Конотопського району діяла боївка УПА під керівництвом братів Супрунів: Тимофія і Григорія.

Отже, спираючись на ці та деякі інші документи, можна стверджувати, що протягом 1947-48 рр. на терені сіл Бочки, Попівка, Озаричі, Тулушка, Ленінське (Спаське), Козацьке, Любитово велася справжня партизанська боротьба під ідеологічними гаслами ОУН-УПА.

Як видно з документів відділів ББ по Сумській області, така діяльність збройного підпілля ОУН серйозно непокоїла радянське керівництво. 17 вересня 1947 року на адресу начальника УМВС в Сумській області Соколова прийшло розпорядження Т.Строкача: „Не пізніше 3/Х - 47 р. надайте дані про антирадянські прояви:

Терористичні акти, диверсії, розповсюдження антирадянських листівок, прояви націоналістичного бандитизму, скоєних учасниками ОУН та іншими антирадянськими елементами за період з 1/Х – 47 р. по 1/Х – 47 р./

В повідомленнях опишіть кожен випадок антирадянських проявів, вказавши при цьому характер проявів, ким вони скоєні і на якому ґрунті.”.

В цьому ж документі розміщений звіт, з якого слідує, що «В ніч на 20 січня 1947 року бандугрупуванням УПА, яке розроблялося по агентурній справі «Бойовики» було здійснено збройний напад на колгосп «Переможець» хутора Зазірського Глухівського району.».

15 серпня ц.р. два учасники УПА, озброєних автоматами здійснили напад на контору колгоспу с. Ленінське Кroleвцького району. При цьому сторожам вони заявили: «ми не бандити, а люди котрі борються за самостійну Україну. Ми колгоспників не грабуємо а берем тільки в колгоспах, так як все одно усі продукти будуть вивезені комуністами, а колгоспникам нічого не залишиться» .

Отже, на основі нещодавно виявлених документів можна зробити висновок, що Провід ОУН, а згодом і Головне Командування УПА наполегливо працювали над закріпленням своєї ідеологічної та військової присутності на північно-східних землях України. В період II Світової війни і після неї на території Сумської області діяли боївки УПА. Більш того – їх дії знаходили підтримку місцевого українського населення, особливо в період голоду 1946 – 1947 рр.

З того часу минуло майже 65 років. Шістнадцять років над Україною майорять синьо-жовті прапори, ті – яким присягали українські підпільники в роки війни, мріючи про незалежну, соборну Україну. „Здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за неї” – таким було їх життєве кредо. Сьогодні над зітлілими кістками героїв по залитих бетоном доріжках їздять авто, жваво йде торгівля. І ні імені в назвах вулиць, ні пам’ятника. Хіба що пам’ять і сумління. Але чи прийдуть вони до нас?

Геннадій ІВАНУШЕНКО
директор Державного архіву Сумської області

Поки влада не визнає УПА – доти вона не буде українською

Батько моєї мами – мій дід – був комуністом. Воював у Радянській Армії, був кулеметником, мав багато орденів та медалей. Скільки і за що – ніхто з нас не знає. Не любив дід розповідати, ніколи їх не вдягав, щоб сходити на ветеранський парад або на зустріч з піонерами – бо й не ходив.

Нещодавно мама розповіла мені, чому дід був таким небалакучим та потайливим. Не те, щоб він ніколи ні з ким не

розмовляв. Зовсім ні! Спілкувався він багато та охоче – майже щодня хтось приходив до дідової хати, двері якої ніколи не зачинялись, посидіти-поговорити, а то й горілки випити. Любив дід і з нами, дітьми, побалакати... Однак, як тільки я починав розпитувати діда про минуле – про війну, про те, як він став комуністом – балакучість дідова одразу кудись зникала, відповіді ставали однослівними і подальша розмова унеможлиблювалась.

Навчило життя мовчати мого діда. Знав дід, що одне зайве слово може стати бідою і для нього самого, і для всієї родини. Добереться рідна радянська влада і до дітей, і до онуків – нікого не пропустить і не помилує. Це тільки на словах було “син за атца не атвечяєт”, а в житті, щоб покарати когось одного, могли винищити десятки, сотні, а то й тисячі.

Четверо рідних братів мого діда були в УПА. Двоє загинули, двоє померли після таборів. От і все, що я про них знаю. Нікого з тих, хто міг би щось розповісти більш докладно, вже немає в живих. Лишилася тільки дідова рідна сестра, яка в ті часи була ще зовсім малою, тому й пам’ятає небагато. А те, що пам’ятає, розповідати боїться – ще й досі. Засів цей страх дуже глибоко, на рівні підсвідомості – і не вивітриться звідти до кінця життя. Таке не забувається, але й розповідати про це зовсім не хочеться. До того ж, іще зовсім недавно за такі розмови можна було отримати покарання. А карати радянська влада вміла, так само, як вбивати і залякувати...

Наша українська влада все ніяк не може визначитися – визнавати УПА чи ні. А я для себе визначився твердо: поки влада не визнає УПА – доти вона не буде українською. І якими б словами не виправдовували свою нерішучість ті, хто, нібито, намагається відстоювати інтереси України, чим би не аргументували своє неприйняття ті, хто представляє в Україні інтереси Росії та Радянського Союзу, я знаю одне – Україна повинна поважати тих, хто за неї боровся і карати тих, хто бореться проти неї.

Президент полюбляє поговорити про примирення ветеранів. А на біса їм те примирення?! І звідки воно візьметься? Одним Україна не може дати всіх тих пільг та привілеїв, які вони мали в СРСР, іншим Україна не дає навіть найменшого – офіційного визнання.

Я знайомий з одним справжнім героєм України. Сотник Кривоніс, Мирослав Симчич. 7 років в УПА, 32 роки в радянських тюрмах і таборах. Все своє життя боровся. Боровся за Україну на полі бою, боровся зі знущаннями та приниженням у неволі, боровся за життя, маючи тавро “ворога народу” та “асоба апаснава бандіта”. Вижив, перемиг, дочекався омріяної України, а клеймо, навішане тими, хто цю Україну нищив та зневажав, ще й досі змушений носити... Влада веде дискусії... Президент намагається... А люди вмирають...

Хіба можна примирити воду з вогнем? Як не крути, але коли звести їх до купи, то або вода загасить вогонь, або вогонь випарує воду. Натомість, і вода, і вогонь, і вода з вогнем разом, але при розумному підході, приносять людям користь.

То чому б Україні, якщо вона мудра і дійсно українська, не повернути ситуацію на свою користь? Визнати ветеранів Української Повстанської Армії на тому ж офіційному рівні, на якому вона визнає радянських ветеранів. Одних вітати в День Перемоги – 9-го травня та в День Радянської Армії – 23-го лютого, інших – в День Незалежності – 24-го серпня та на Покрову – 14-го жовтня. Ветеранам обох армій надати почесний статус, матеріальні вигоди, організувати урочисті збори, паради та концерти, зустрічі з молоддю, але окремо – кожному своє. Одним – “Біоцпа в теснай печурке агонь”, іншим – “Там під Львівським замком старий дуб стояв”...

Славні сторінки були в історії обох армій. Так само, як і сторінки прикрі та ганебні. Мудра країна, яка дбає про свої інтереси та про виховання нових поколінь, має відібрати з історії те, чим можна пишатися, на чому можна виховувати національну гордість та самоповагу, і те, чого треба навчитися уникати в майбутньому. Все хороше славити та культивувати, а все погане – вивчати заради досвіду. Бо історичний досвід може багато дати в житті сучасному...

Не може існувати народ, який не поважає своїх героїв. Не може існувати країна, яка не винагороджує тих, хто за неї бореться. Не можна будувати майбутнього, забуваючи про минуле. Ці прості, а можливо й банальні, істини поки що недоступні для української влади – ненавмисно чи свідомо...

А поки що, кожного Дня Незалежності рідна сестра мого діда плаче... Каже – четверо братів за ту Україну боролися, долі покалічили, життя втратили, а та Україна їм за це навіть не подякувала...

Слава Україні! Героям Слава!

лідер гурту „ТАРТАК” Сашко ПОЛОЖИНСЬКИЙ

Не Кажучи Нікому

(Братам по зброї

та Прийдешинім поколінням присвячується)

Коли війна вривається у двері,
Не захистять слова й печатки на папері.
Потрібно йти, потрібно брати зброю
І право на життя відстояти в горнилі бою...
Одна біда пішла на захід, інша прийшла зі сходу.
І знову сльози, знову страх, знову страждання
для народу.

Знову за спинами визволителів
Прийшли нові карателі та мучителі...
То що ж робити – сидіти, склавши руки,
Спокійно дивитися на вбивства та муки?
Чи, взявши благословення в рідної мами,
Почати боротьбу – з новими ворогами?

Ти знаєш, мамо, я ще тримаюсь!
Караюсь, мучусь, але не каюсь!
Якщо не я – то хто? Зайве питання...
Для нас це не проста війна – це визвольні
змагання.

Людей женуть на схід, немов худобу,
Принижують, щоб знищити людську подобу...
І захиститися у цих людей нема ніяких шансів,
У них одна надія – на повстанців...

Пройдуть роки, земля загоїть рани,
Залишаться в живих поодинокі ветерани...
А скільки тих, що не прийшли додому,
Лежать в своїй землі в могилах невідомих...
Поволі наші сили тануть і всі ми знаємо,
Що в цій війні з чужими поки що програємо...
Хай перемоги наші порівняно малі,
Та головне, що наш народ лишився на своїй землі.
Ніхто не знає, хто я, ніхто не знає, де я...
Тіла загинуть – житиме ідея...
А наші душі тут – в рідних просторах –
Волинських лісах, Карпатських горах...
Сашко ПОЛОЖИНСЬКИЙ та гурт „ТАРТАК”

НАША ПОЕЗІЯ

* * *

О, Україно! Я від тебе втік.
Твої жлоби ненавидять незручних.
Дурні як бовт, але хапають влучно.
Я хитрий, протримався цілий рік.
Ненавиджу і все ж таки люблю
Тебе, незграбна ньенько Україно.
Здуває вітер з хвиль балхашських піну
і кидає її на коноплю.
Я поміж тих, хто душу загубив,
я серед тих, що марять анашею.
Сплять олівець і аркушик в кишені,
чекають, щоб я їх колись збудив.
Я не пишу у цих чужих степах.
Тут це робити досить небезпечно.
Тут навіть жарти якось недоречні.
Блищить як лезо невгамовний жах.
Нічого, витримаю, витерплю і це.
У порівнянні з смертю – все це жарти.
Не Ельба тут, не лізу в Бонапарти,
хоч не втрачаю все ж таки лице.

Над Балхашем кружляє хижий птах.
Орел? Чи сокіл? Я профан в цій справі.
Готує він діла свої криваві,
а із транзистора органно лине Бах.
Я мабуть дійсно націоналіст -
Люблю вітчизну стійко і природно.
Колись на Україні стане модним
це слово. Але втратить справжній зміст.
Я переконаний: коли прийдуть часи
національної святої перемоги,
ті, що боролися, не будуть мати змогу
впливати на державні терези...
Про нас забудуть, нібито не ми
страждали в тюрмах і згинали в схронах.
Не нас згадають під святкові дзвони.
Такий закон невдячної юрми.

Олександр МУРАТОВ*
Казахстан, 1952 р.

* Режисер, сценарист. Народився у Харкові 21.04.1935 р.
Кінець 40-х – початок 50-х – зв'язковий УПА. Початок 50-х –
казахські табори.

Чота УПА. 1943р.

**ВИМАГАЄМО ДЕРЖАВНОГО ВИЗНАННЯ
ВОЇНІВ ОУН-УПА**

ПРОЧИТАВ САМ – ПЕРЕДАЙ ТОВАРИШУ!

*Контактні телефони, за якими можна замовити
наші видання та дізнатися про діяльність УНА-УНСО:*

Сумський обласний комітет: 8 (063) 386-05-13 (Микола)
Сумська міська організація: 8 (099) 360-38-24 (Олександр)
Конотоп: 8 (066) 464-60-07 (Євген)
Білопілья: 8 (099) 347-61-94 (Анатолій)
Шостка, Ніжин: 8 (093) 292-79-93 (Віта)

E-mail: una-unso_sumy@ukr.net

УНА-УНСО представлена Інтернеті:

Сумська організація: www.unso.sumy.ua
Київська організація: www.una-unso.kiev.ua
Центральний сайт: www.una-unso.in.ua

Вісник видається власним
коштом для внутрішнього
користування. Наклад – 998.

НС

*Відгуки і пропозиції просимо
надсилати за адресою:
40030, м. Суми, а/с 162;
E-mail: unsosumy@gmail.com
<http://www.unso.sumy.ua>
8 (098) 591-40-09 (Микола)*

Редакційна колегія:
група товаришів

Редакції інколи важко
зрозуміти думку авторів